жәмәәти ағзалары менен биргеликте сәўбетлесиў жумысларын алып бардық. Бул жерде бизлерди жәмәәт ағзалары миллий кийимлери менен сахнада сәлемлесиў қосығы менен жүдә жақсы күтип алды. Бул жерде момолар Сурхандәрья фольклоры, үрп-әдетлери, дәстүрлери, қәдриятлары ҳаққында кеңнен түсиндирип айтып өтти. Фольклор қосықларын өзлери атқарып көрсетип берди. Соның ишинде жүдә кең түрде той мәресимлери ҳаққында яғный ул үйлендириў, қыз узатыў дәстүринен баслап перзентли болып ол перзентиниң камалға жетиўине шекемги аралықтағы үрп-әдети, дәстүрлери ҳаққында кеңнен мағлыўматлар берип өтти.

Экспедиция ҳәм экскурсия жуўмағында алған тәсирлеримиз ҳәм мағлыўматларымыз бойынша илимий мақалалар ҳәм де Сурхандәрья халық аўызеки дәстүрлери бойынша методикалық қолланбалар таярлаўды алдымызға мақсет етип алдық.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада 2024 йил 29 июл ва 3 август кунлари Сурхондарё вилояти, Термиз шаҳрида экспедиция натижалари Сурхондарё бахшилари билан қилинган суҳбатлар ва ундан олинган таъсуротлари ҳақида маълумот берилган.

РЕЗЮМЕ. В этой статье представлена информация о результатах экспедиции, проведенной 29 июля и 3 августа 2024 года в Термезе, Сурхандарьинская область, об интервью с бахши Сурхандарьи и учреждениями, полученных в результате этой экспедиции.

SUMMARY. This article provides information about the results of the expedition conducted on July 29 and August 3, 2024 in Termez, Surkhandarya region, about interviews with Bakhshi Surkhandarya and institutions obtained as a result of this expedition.

MUSIQA TA’LIMI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH - DAVR TALABI

B.Mustafoyev- *professori v.b.*
Bux. DU «Musiqa ijrochiligi va madaniyat» kafedrasi

Tayanch so‘zlar: san’at, madaniyat, musiqa, bastakor, musiqiy asar, milliy me’ros, koncert.

Ключевые слова: искусство, культура, музыка, композитор, музыкальное произведение, национальное наследие, концерт.

Key words: Art, culture, music, composer, musical work, national heritage, concert.

Mustaqillik yillarida barcha sohalar qatori musiqa ta’lim-tarbiyasi tizimini rivojlantirishga ham alohida e’tibor qaratildi. Ayniqsa, yoshlarni milliy musiqa san’atiga qiziqtirish, musiqiy merosimiz bilan tanishtirish, san’at va madaniyat sohasi mutaxassislarining kasbiy mahoratini oshirishda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrda “O‘zbek milliy maqom san’atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori muhim ahamiyat ega. Unda xalqimiz madaniy merosining ajralmas qismi bo‘lgan milliy maqom san’ati o‘zining qadimiy tarixi, teran falsafiy ildizlari, betakror badiiy uslubi va boy ijodiy an’analari bilan ma’naviy hayotimizda muhim o‘rin egallayotganligi ta’kidlab o‘tildi. Qarorda o‘zbek milliy maqom san’ati markazining asosiy vazifalari etib quyidagilar belgilandi: jumladan, xalqimiz, xususan, yosh avlodni maqom san’ati bilan keng tanishtirish orqali ularda milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usi, yuksak badiiy-estetik did va tafakkurni kamol toptirish, ta’lim muassasalariga mohir maqomchi san’atkorlarni biriktirish va shu asosda “Ustoz- shogird” maktablarini tashkil etish vazifasi topshirildi [1].

Aslida, musiqa ta’lim-tarbiyasi Konsepsiyasida ham “Musiqa ta’lim-tarbiyasining maqsad - yosh avlodni milliy musiqa merosimizga vorislik qila oladigan hamda umumbashariy musiqa musiqa namunalarini anglaydigan, tushunadigan va qadrlaydigan madaniyatli kishilar qilib tarbiyalash” ko‘zda tutilgan [2].

1990-yillar O‘zbekiston Respublikasida musiqa ta’limini rivojlantirish yangi bosqichi boshlandi. san’at va madaniyatga e’tibor yanada kuchaydi. Milliy musiqa san’ati va ijrochiligini yanada rivojlantirish, yoshlar o‘rtasida uni targ‘ib etish maqsadida muhim ishlar amalga oshirildi. O‘zbekiston davlat Konservatoriyasi, madaniyat va san’at institutlari, musiqa, san’at va madaniyat kollejlari, akademik litsey va maxsus musiqa maktablarida yoshlarga milliy musiqa san’atini o‘rgatish shart-sharoit va imkoniyatlari vujudga keldi. Jumladan, quyi, o‘rta va oliy musiqa ta’limi tizimidagi o‘quv muassasalari o‘quv reja va dasturlariga “An’anaviy xonandalik va sozandalik” mutaxassislik fanlari kiritildi.

Musiqiy ta’lim-tarbiyani rivojlantirish oliy va o‘rta-maxsus, xalq ta’limi tizimlarida musiqa madaniyati fani o‘qitilishining samaradorligini oshirish, borasida qator hujjatlar qabul qilindi,

darsliklar nashr ettirildi, dasturlar tayorlanib, o‘quv-metodik adabiyotlar chop ettirildi

Umumta’lim maktabida musiqa va san’at ta’limi mazmunini yanada oshirish, tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishda 2017-yil 6-aprelda Vazirlar Mahkamasining 187-sonli qarori bilan qabul qilingan Davlat ta’lim standartining ahamiyati katta bo‘ldi [3].

Bu haqda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27 fevraldagi PQ 4623-sonli “Pedagogik ta’lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi qarori qabul qilindi. Qarorga asosan musiqiy ta’lim tasviriy san’at va muhandislik grafikasi, texnologiya ta’limi, jismoniy madaniyat, chaqiriqqacha harbiy ta’lim hamda maktabgacha va boshlang‘ich ta’limda jismoniy tarbiya va sport yo‘nalishlari bo‘yicha 3 yillik bakalavrlik ta’limi joriy etildi. Oliy pedagogik ta’lim tizimida mutaxassis-o‘qituvchilar tayyorlash ishi yo‘lga qo‘yildi

Umumiy o‘rta ta’lim tizimida “Milliy o‘quv dasturi”ning ishlab chiqilishi va bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etilishi ommaviy musiqiy ta’lim tizimini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu hujjatga asosan amaliy fanlar, jumladan musiqa madaniyati ta’limida ham o‘quvchi-yoshlarga fanga oid - “Estetik madaniyat va ijodkorlik”, “O‘zini-o‘zi rivojlantirish va asrash”, “Amaliy faoliyatni rivojlantirish” kabi kompetensiyalarni shakl-lantirish vazifasini amalga oshirilmoqda [4].

Bugungi kunda mamlakatimizda O‘zbe-kiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-112 sonli qarorini amalga oshirish maqsadida belgilangan dastur asosida ishlar olib borilmoqda. Jumladan, musiqa va madaniyat ta’limi sohasi sifatini oshirish, zamonaviy malakali kadrlarni tayyorlash, ularda kasbiy mahoratni shakllantirish, ta’lim muassa-salari bilan san’at va madaniyat tashkilotlarining o‘zaro ijodiy hamkorligini yanada rivojlantirish borasida muhim ishlar amalga oshirilmoqda.

Xullas, musiqa ta’limi tizimining barcha bo‘g‘inlarida respublikamizda amalga oshi-rilayotgan islohotlar davr talabi asosida davom ettirilib, yosh avlod musiqa madaniyatini rivoj topishida, ma’naviyatini o‘sishiga xizmat qilmoqda. Bu mas’uliyatli jarayonda tizimdagi soha mutaxassislari, pedagog olimlar, metodist-o‘qituvchilar o‘zaro ilmiy - ijodiy hamda uslubiy hamkorlikda faoliyat yuritmoqlari talab etiladi.

Adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrdagi “O‘zbek milliy maqom san’atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ – 3391-sonli qarori (“Xalq so‘zi”. 2017y. - 18-noyabr)
2. Ўзбекистон Республикаси мактабларида мусиқа таълим-тарбияси Концепцияси. Маърифат газетаси 1992 й. 25-ноябрь.
3. “Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limining davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida” gi 187-sonli qarori. (Musiqa madaniyati fanidan Davlat ta’lim standarti). 2017 y. 6-aprel.
4. Umumiy o‘rta ta’limning Milliy o‘quv dasturi. Musiqa madaniyati. -Toshkent. 2021.
5. Мустафаев Б. Musiqa madaniyati fani o‘qituvchilarini innovatsion faoliyatga yo‘naltirish //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 34. – №. 34.
6. Мустафаев Б. Umumiy o‘rta ta’lim tizimi islohotlarida musiqa madaniyati //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022. – Т. 23. – №. 23.
7.Мустафаев Б. Бошланғич синф ўқувчиларида мусиқий саводхонликни шакллантириш жараёнида мантиқий фикрлаш ва баҳолашга ўргатиш //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022.– т. 23. – №. 23..
8. Mustafoyev B. Ta’lim islohotlari mazmunida yosh avlod musiqa madaniyati tarbiyasi //technical science research in uzbekistan. – 2023. – т. 1. – №. 4. – с. 60-66.
9. Ibodovich T. R. Boshlag‘ich (1-4 sinflarda) musiqa tinglash faoliyatining pedagogik ahamiyati //Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 214-223.
10. Ibodovich T.R., Hamidovich B.B. Milliy maqom san’ati va ma’naviyatining yoshlar tarbiyasidagi o‘rni //Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 206-213.
11. Ibodovich T. R. Xalq qo‘shiqlari vositasida o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishning pedagogik asoslari//Journal of Universal Science Research. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 324-332.
12. Ibodovich T. R. Xalq og‘izaki poetik ijodining tarixi va o‘ziga xos xususiyatlari//Technical science research in Uzbekistan. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С 144 155.

REZYUME. Bul maqala orta bilim beriw mekteplerinde muzıka sabaǵı procesinde xalıq muzıka dóretpelerin oqıwshılarǵa uyretiw jol-jobaları, pedagogikalıq sheberlik hám tarbiya mazmunı haqqında sóz etiledi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье говорится об основных принципах, педагогических навыках и образовательном содержании обучения учащихся народной музыке на уроках музыки в общеобразовательных школах.

SUMMARY. This article talks about the guidelines, pedagogical skills and educational content of teaching folk music to students during music lessons in secondary schools.

ФОРТЕПИАНО ПӘНИ САБАҒЫНДА МЕКТЕП ОҚЫЎШЫЛАРЫНЫҢ ДӨРЕТИЎШИЛИК АКТИВЛИГИН ҚӘЛИПЛЕСТИРИЎ

Насыров М.Б. – *үлкен оқытыўшы*
Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер ҳәм мәденият институты Нөкис филиалы

Таяныш сөзлер: қәлиплестириў, дөретиўшилик активлик, үлкен класс оқыўшылары, фортепиано пәни сабақлары, балалар музыка мектеби.

Ключевые слова: формирование, творческая активность, старшие школьники, уроки фортепиано, детская музыкальная школа.

Key words: formation, creative activity, older schoolchildren, piano lessons, children's music school.

Бүгинги тәлим системасын модернизациялаўда балалар музыка мектеплер ҳәм көркем өнер мектеплеринде музыкалық тәлимди шөлкемлестириўде жаңаша көз-қарасты талап етеди. Усы мүнәсибет пенен мектеп оқыўшыларының балалар музыка мектеплеринде фортепиано пәни сабақларында дөретиўшилик искерлигин раўажландырыўдың нәтийжели усыллары, техникасы ҳәм формалары кеңнен байытып барыў әҳмийетлилиги артпақта. Л.Выготский, А.Леонтьев, С.Рубинштейн, Б.Теплов дөретпелеринде дөретиўшилик искерлигин нәтийжели алып барыў, раўажландырыў, психологиялық билиў процесслери ҳәм жеке шахстың зәрүрли сыпатлары көрсетилген.

Педагогикалық көз-қарастан В.Андреев, М.Скребцова, Л.Столяренко, В.Сухомлинский дөретиўшилик жумыслары нәзерде тутылады. Музыкалық дөретиўшилик теориялық машқала сыпатында ҳәм оның әмелиятта шешими Л.Баренбойм, Б.Брылин, З.Кодай, К.Орф жумысларында өз көринисин тапты. Алымлардың музыкалық концепциясы-түсиниклери балалардың дөретиўшилик искерлигиниң активлигин раўажландырыўға, олардың пикирлеўи, көркем дөретиўшилик ҳәм саналы түрде қатнасын хошаметлеўге қаратылған. Музыкант-оқытыўшылар А.Гольденвейзер, К.Игумнов, Г.Коган, В.Ленэин, Е.Либерман, Б.Милич, В.Михелис, Г. Нейгауз балалар музыка мектеплеринде мектеп оқыўшыларына фортепиано пәни сабағын үйретиў машқаласының теориялық ҳәм әмелий тәреплерин ислеп шықты. Анализлер соны көрсетпекте, балалар музыка мектеплеринде фортепиано пәни сабақлары мектеп оқыўшыларының дөретиўшилик искерлигиниң раўажланыў машқаласы жеткиликли дәрежеде, соның менен бирге фортепиано пәни сабақларында дөретиўшилик искерлиги өз раўажланыўын даўам етпекте.

Илимий әдебиятларда фортепиано пәни сабақларында дөретиўшилик искерлигиниң айрықшалығы айтылады, бул көплеген факторларға байланыслы: психологиялық, жеке пазыйлетлер, оқыўшылардың жас өзгешелиги, турмыслық тәжирийбе, ўазыйпаға итибар қаратыў, өз жумысын режелестириў қәбилети, соның менен бирге, оқыўшы оқытыўшы менен өз-ара қатнаслар өзгешелигине байланыслы. Фортепиано пәни сабақларында ҳәр бир оқыўшы индивидуал, өзиниң жеке қәбилетлери ҳәм мүмкиншиликлерине қарамастан, дөретиўшилик активлик ушын шараятлар жаратыў зәрүрли болып табылады. Оқытыў системасы нәтийжелилиги киши, орта ҳәм үлкен класс оқыўшыларының дөретиўшилик потенциалын ашып беретуғын педагогикалық тәсир көрсетиў усыллары ҳәм көрсетпели қураллары менен тәмийинленеди.

Ҳәр бир шынығыўда дөретиўшилик процесс оқыўшының өзлигине, дөретиўшилик қәбилетине, фортепианода атқарыўшылықтың техникалық көнликпелерин раўажландырыў дәрежесине, топланған атқарыўшылық тәжирийбесине, тезаурусына, соның менен бирге, кейпиятына ҳәм физикалық жағдайына итибар қаратылады. Оқыўшылардың дөретиўшилик активлигин қәлиплестириўде музыка көркем өнери, жанрлар, усыллар,